

Spår



taget

nr 11
1996



Den första rallarkärran. Ur Adelskölds skissbok.

Ett informationsblad från Frykstad Clara Elfs Jernvägs Sällskap.

NÅGON HAR SPÅRAT UR



- en kronjuvel i den svenska järnvägsteknik- och kulturhistorien har stulits.

Stölden gäller lokomotivet Frykstadts tillverkningsskylt med texten "Th. Munktell, Eskilstuna 1855". Det är en ganska oansenlig oval skylt med yttermått 69x100 mm, tjockleken drygt 5 mm och vikten 215 gram. Materialet är gulmetall, kanske mässing och den upphöjda texten är putsad och lyser med guldglans mot skyltens rödmålade botten.

På Sveriges Järnvägsmuseum hoppas vi att den person, som spårat ur psykiskt och inte kunnat hålla fingrarna borta, skall känna hur hett metallstycket blir i fickan, säger Kjell Pahlén på museet och tillägger:

Vi hoppas att han skall smyga tillbaka skylten på dess rätta plats, när han får reda på att den inte går att sälja. Vi går nämligen ut till hela svenska pressen och till alla stora järnvägsintresse- och samlartidskrifter ute i världen med uppgifter om stölden.

Ovanstående är saxat ur VCE-nytt - personaltidning för anställda vid Volvo Construction Equipment i Sverige. Det är efterföljaren till Th. Munktells verkstad i Eskilstuna.

Spadtaget

nr 11 1996

**FRYKSTAD CLARA ELFS
JERNVÄGS SÄLLSKAP**

**Ordförande: Roland Falck
Skogsvägen 7
665 00 Kil tel 0534/13112**

**Sekreterare: Mattis Thunberg
Idalagatan 5A
65341 Karlstad tel 054/183923**

**Kassör: Eivor Thunberg
Idalagatan 5A
65341 Karlstad tel 054/183923**

**Övriga Styrelsemedlemmar:
Bertil Nyberg, Kil
Bertil Nielsen, Forshaga
Kai Norström, V Ämtersvik**

JERNVÄGSVÄNNER!

Så har åter ett år gått och det börjar dra ihop sig till årsmöte, se annons här nedan! Sällskapet har god ekonomi - vi har inga skulder - men vi håller på att "samla i ladorna" för kommande behov - ny broschyr och 150-årsjubileet 1999! Vi hoppas därför få ha Dej kvar som medlem och bifogar inbetalningskort för medlemsavgiften som fortfarande är så låg som 30:- för hela året! Vill också passa på att särskilt tacka för alla frivilliga bidrag - 1995 fick vi hela 1248:-! Från kommunerna fick vi 1250:- (Kil 750:- och Forshaga 500:-).

Med varma Jernvägshälsningar
Eivor Thunberg
Kassör

Årsmötet

hålls i Kyrkans Gård, Kil
onsdagen den 17 april 1996 kl
1900

Kaffe och smörgås till
självkostnadspris.

Hjärtligt Välkomna!

MEDLEMMAR I SÄLLSKAPET!

Här kommer nu Spadtaget nr 11. Sällskapet håller ställningarna. Under 1995 hade vi 229 medlemmar mot 225 1994. 805 personer skrev sina namn i vår gästbok och på annan plats här i Spadtaget redovisas 14 länders besökare.

Under året har spåret i vagnhallen grusats och två vägskyltar har satts upp, dels vid väg 725 och dels vid infarten till stationsområdet.

1996 kommer det att bli livligt i Fryksta. Frejautställningen flyttas från Sunne och renoverade ångbåten Frejas hemmahamn blir Fryksta. Frejamuseet och Vagnhallen kommer att ha öppet alla dagar från 1 juni kl 10 - 18 och det blir servering där. Det vore bra om vi kunde ha bemanning i Vagnhallen oftare. Har Du tillfälle att hjälpa till så hör av Dej.

En bandinspelning med information om Fryksta Jernväg och Vagnhallen blir klar till sommaren.

Förra året fick alla medlemmar vårt nya, fina vykort över Frykstaområdet. Kortet var taget av vår "hovfotograf" Lars Andersson Kil och det borde stått på baksidan, men det kom tyvärr inte med!

På annan plats i Spadtaget finns en förteckning över aktieägarna i Frykstads Jernväg. Det verkar ha varit en "folkaktie" där ingen hade mer än 5% av aktiekapitalet. Grevinnan von Gerdens aktie har Sällskapet i bankfack, men en kopia finns i Vagnhallen.

Den 20 september gick 15 personer från Forshaga + ordföranden och sekreteraren i Sällskapet Riksmarschen 8 km längs resterna av vår järnväg. Efteråt bjöd Sällskapet på kaffe i stationshuset.

Ett lyckat arrangemang som nog kan upprepas.

I förra Spadtaget efterlyste vi det originalhjul som visades på Karlstadsutställningen 1927. Tyvärr finns det inte på Järnvägmuseet i Gävle har vi nu fått besked om.

Matts Thunberg
Sekreterare

Frejamuseet flyttar till Fryksta station

□ Frejamuseet i Sunne ska flytta till Fryksta i Kil. Det som drar är närheten till sjön.

I Sunne ligger Frejamuseet på industriområdet, där det efter den kommande sjösättningen av Freja i juli i år är omöjligt att skapa närhet mellan båten och museet. Av den anledningen har Ångbåtsföreningen Freja beslutat att flytta museet till Fryksta station i Kil.

- Det är mer geografiskt rätt, säger ångbåtsföreningens Lennart Österwald. I Fryksta kan Freja ligga vid kajen alldeles

utanför museet.

Den 1 juni planerar föreningen att inviga museet i Fryksta. De uppbyggda hytterna, salongerna och fynden från Freja kommer dock bara att visas i Fryksta station under ett års tid.

Någon framtid för museet i Fryksta station finns inte, då byggnaden är för liten, anser föreningen. Under året i Fryksta ska en byggnation av ett nytt Frejamuseum planeras. Var det kommer att placeras är dock ännu oklart.

Köpings Mek. Verkstad levererade sin första svarv med ledarskruv till Frykstads Järnvägs AB år 1858. Utförandet var troligen enl. fig. 381.

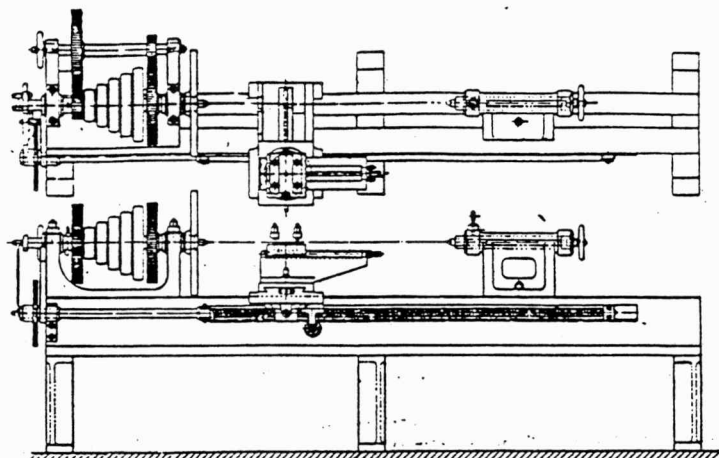


Fig. 381. Svarv med ledarskruv från Köpings Mek. Verkstad.

Vidstående utdrag ur en verkstadshandbok

visar att Frykstads Jernväg verkligen var med sin tid. Man byggde upp en verkstad i lokstallet och hade bland annat en hjulsvarv. På vintern plockade man ner loket i smådelar och renoverade det. Att det lönade sig visar uppgifterna att loket vissa säsonger tjänstgjorde utan några avbrott. När loket gick sönder var det hästar som gällde. Förslag fanns att köpa ännu ett lok, men det blev aldrig av.

Så här ser kostnadsberäkningen ut för banbygget 184.

Jordgrävningens Lill	—	15662 24
Fyllningar	—	1165
Slupers	—	2050
Rails	—	21240
Spik	—	990
Jernplåtar under skotarne	—	1025
Nedläggning af Slupers och Rails	—	1375
21 st Transportvagnar	—	7166 72
Tillägg för Bror, trummor m.m.	4795 40	56400
10% för instrumentaler m.m.		5640
5% för oförutsedda handeller		2820
Jorderfättningar	—	3370
Summa af 184		68250

Aktieägarförteckning för Frykstads Jernväg från protokoll den 10 mars 1848.

Majoren J. von Axelsson	3	Possessionaten C.H. Kafle	2
sonen C.J.H. Axelsson	3	Kapten C.O.Nordenankar	4
Förste Landtmätaren L.G.Örn	10	Handlanden O.Wennerberg	2
Bruks Patron Gustaf Örn	1	Bruks Patron O.W. Geijer	2
Capitainen Oscar Örn	1	Bruksförvaltaren G. Nyqvist	4
Brukspatron J.Fröding	1	Häradshöfdingen J.A.Pihlgren	2
Majoren C.J.Uggla	1	Öfwerste Malmberg	1
sonen G.F.Uggla	1	Grefwinna von Gerdtén	1
Handelsman B.H. Bratt	10	Grefwe C.Löwenhielm	2
Kamreraren B. Ullman	1	Dess son	1
Bruksförvaltare Montgomerij	2	Löjtnant E.A. Nordenankar	1
Brukspatron C.E. Geijer	2	Doctor A. Fryxell	1
Brukspatron E.G.Myrin	2	Ingeneuren J.G.Loberg	2
Herr S.A.Cederöth	2	Landtbrukaren P.Håkansson	2
Possessionaten A. Fröding	1	Inspektoren G.A.Wall	2
Bruksförvalt.C.E.Andersson	4	Jonas Larsson	1
Bruksförvalt.H.J.Cederöth	1	Öfwerste Löjtnant C.S.Sandels	1
Brukspatron C. Sjöstedt	2	Enkefru Poignant	3
Borgmästaren A. Florman	1	Capitain A.J.Uggla	5
Bruks Patron M Clarholm	3	Bruks Patron C.A.Oterdahl	3
Rotneros Bruksegare	6	Räntmästaren C.M. Höök	2
Bruks Patron C.J.Wallroth	3	Bruksförvaltaren C.A.Eckerbom	1
Wågmästaren C.H.Lennartsson	10	Magister Hardin	2
Arrendatorn G.Broström	1	Högfors Bruksegare	4
Auditören Ax.Andersson	1	Possessionaten Gudm. Löwenhjelm	3
Fabrikör Montan	2	Herr J:G.Fagerström	4
Bruks Patron Ludv.Borgström	5	Brukspatron E.G.Danielsson	2
Doctor J. Engholm	2	Bruks Patron C.J.Tjeder	5
Repslagar Tidholm	4	Bruks Patron A. Lyrholm	4
Handelsbol. Nilsson & Åkerström	2	Bruks Patron Daniel Berggren	4
Demoiselle A.L. Werling genom		Doctorinnan G. Waldenström	1
dess förmynd.Landshöfd.Oldewig	1	Doctor G. Ahlgren	3
Handelsbol.Svensson & Eriksson	2	Länsbokhållaren E.W.Lindskog	1
Löjtnant Adelsköld	1	Possessionaten O.Gson Norbeck	1
Inspector Halk	1	Häradsskrivaren S.O. Lindmark	1
Consistorie Not. Sjöholm	2	J. Magnusson i Skacklerud	2
Enkefru Elfstrand	1	<u>Tillsammans</u>	<u>200</u>
Handlanden Erik Lundberg	2	200 aktier á 500 Riksdaler = 100.000	
Hilda o Ida Sundberg	2	Riksdaler Banco	

Sällskapets arkiv

har vi under många år haft i kommunhuset i Kil.

I samband med en ombyggnad utrymdes arkivet och då kom bland annat c:a 150 vykort av Frykstaloket bort. Nu får vi disponera utrymmet för ett par arkivskap hos Miljöforskargruppen i Fryksta gamla stationshus. Tack för det! Så länge utrymmet räcker tar vi gärna emot alla gamla järnvägsminnen som rör järnvägarna i Värmland alltså inte bara från "vår" järnväg. Bertil Nyberg har mycket god ordning på våra samlingar.

Under 1995 kopierade vi c:a 500 sidor ur stämmoprotokoll från Ullmansarkivet (se Spadtaget nr 1), som förvaras hos Värmlandsarkiv i Forshaga. Två exempel - aktieägarförteckning och kostnadsberäkning - ser Du i detta Spadtag.



Så här är våra medlemmar fördelade 1995:

Kil	99
Forshaga	24
Övriga Värmland	50
Utanför Värmland	56
S:a	229



För 150 år sedan förtäljes från huvudstaden att beslut fattats om byggande av en järnväg mellan Stockholm och Uppsala, som skall vara färdig 1848.

Utländska gäster som besökt Vagnhallen under 1995.

Tyskland	31
Holland	13
Norge	9
USA	9
Tjeckien	4
Belgien	4
Schweiz	3
Canada	3
Frankrike	3
Ukraina	2
Danmark	1
Nya Zeeland	1
England	1
Portugal	1

Det gick inte alltid så snabbt mellan beslut och byggnation av järnvägarna på 1840-talet som det gjorde med Frykstads Jernväg. Jernvägen mellan Stockholm och Uppsala blev klar först 1866.

Vagnhallen

är tillgänglig från Valborgsmässoafton till omkring 1 oktober. Nyckel kan lånas på Vandrarnhemmet före och eftermiddagar samt kvällar och hos Miljöforskargruppen i gamla stationshuset under kontorstid måndag - fredag. Då utställning pågår i nya stationshuset finns nyckel även där.

1996 kommer Vagnhallen att vara öppen alla dagar från 1 juni klockan 10 - 18.

VÄLKOMNA - glöm inte att skriva namnet i gästboken!



Här vill vi förmedla en riktig TASERUDSHISTORIA

Sanningshalten svarar den välkände auktionisten Karl-Erik Eriksson för.

Han berättade den på sitt speciella sätt vid Hembygdsföreningens årsmöte i Kil häromdagen.

Elis i Taserud, känd bror till ännu mera kände skulptören Christian Eriksson, blev av sin bror, som då bodde i Paris, inbjuden att "korsa på honom där." "Men" sa Christian "hur ska Du som inte talar franska klara alla tågbyten?" "Då ärner säj" sa Elis å tog fram sin stora amerikakoffert och målade den röd. Sedan polletterade han den från Lysvik till Paris och vid varje tågbyte tittade han efter var kofferten lastades över och gick själv på samma tåg. Han kom fram till Paris och Christian samtidigt med kofferten! - Detta hände, som alla förstår, för mycket länge sedan!



Talgoxe



Röda korset +

Krångligt

Jöns Annersa från Lysvik i Fryksdalen hade tröttnat på skogsarbetet och tänkte fara till Amerika. Han ordade vitt och brett om saken och för verkligen en dag. Men dagen därpå var han åter i skogen som vanligt. Hans arbetskamrater måste naturligtvis fråga vad det kom sej.

— Ja, det är de där tågresera som är så krångliga. Jag fäck höra att jag skall få vänta närapå en timme i Kil.

Här ett tips om vad Du kan köpa hos Sällskapet:

Tavla Fryksta 1873, inramad	375:-	<u>Frej Alsterlind:</u>	
"- medlemspris	345:-	Några notiser om Fryksta-	
"- oinramad	130:-	banan	25:-
"- medlemspris	100:-	<u>Georg Ullman:</u>	
Passepartout till d:o	35:-	Bengt Ullman o Fryksta-	
Vykort i färg av		banan	30:-
loket Fryckstad	2:-	Vägvisare för resande i	
Frykstaområdet	2:-	Sverige 1865 plus karta	50:-

Om Du är intresserad kan Du kontakta Bertil Nyberg i Kil 0554/10665.